

Univerzita Pardubice

Fakulta ekonomicko-správní

Stínová ekonomika

Pavčina Štěpánková

**Bakalářská práce
2014**

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Pavína Štěpánková**
Osobní číslo: **E10408**
Studijní program: **B6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Ekonomika pro kriminalisty**
Název tématu: **Stínová ekonomika**
Zadávací katedra: **Ústav ekonomických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

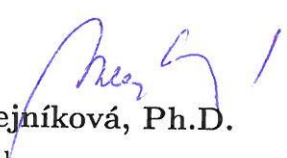
Cílem bakalářské práce bude analýza problematiky stínové ekonomiky v prostředí České republiky se zaměřením na oblast daňových úniků.

Zásady:

- Analýza příčin vzniku daňových úniků.
- Analýza důsledků daňových úniků.
- Zhodnocení a možná řešení.

Rozsah grafických prací: -
Rozsah pracovní zprávy: cca 35 stran
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

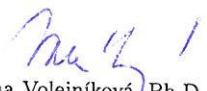
ČURDA, P. Úrokové sazby, šedá ekonomika a daně. Bankovníctví. Praha: **Economia, a.s. ISSN 1212-4273.**
FASSMANN, M. Stínová ekonomika I: (příčiny, důsledky, měření). Praha: **Sondy, 2002, 107 s. Pohledy (Sondy). ISBN 80-868-0903-X.**
FASSMANN, M. Stínová ekonomika II: (stínová ekonomika v České republice). [Praha: **Národohospodářský ústav Josefa Hlávky**], 2003, 80 s. Studie (Národohospodářský ústav Josefa Hlávky). ISBN 80-867-2904-4.
FASSMANN, M. Stínová ekonomika a práce na černo. Vyd. 1. Překlad Pavel Bakič. [Praha: **Sondy**], 2007, 282 s. Track, sv. 21. ISBN 978-808-6846-217.
FRYŠTÁK, M. Hospodářská kriminalita z pohledu teorie a praxe. Vyd. 1. Překlad Pavel Bakič. Ostrava: **Key Publishing, 2007, 205 s. Track, sv. 21. ISBN 978-80-87071-18-2.**

Vedoucí bakalářské práce: **doc. Ing. Jolana Volejníková, Ph.D.**
Ústav ekonomických věd

Datum zadání bakalářské práce: **1. října 2013**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2014**

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.
děkanka

L.S.

doc. Ing. Jolana Volejníková, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 1. října 2013

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 30. 4. 2014

Pavčina Štěpánková

PODĚKOVÁNÍ:

Tímto bych ráda poděkovala své vedoucí bakalářské práce paní doc. Ing. Jolaně Volejníkové, Ph.D. za její odbornou pomoc, cenné rady a připomínky, které mi pomohly při zpracování bakalářské práce.

ANOTACE

Tato bakalářská práce hledá odpovědi na základní otázky týkající se problematiky stínové ekonomiky. Autor hledá nejen příčiny vzniku tohoto jevu, ale také analyzuje jeho dopady a hledá případná řešení. Pozornost je věnována také korupci a daňovým únikům, kdy jsou jejich příčiny, důsledky a případná řešení v práci také analyzovány.

KLÍČOVÁ SLOVA

Stínová ekonomika, šedá ekonomika, černá ekonomika, korupce, daňový únik, legální daňový únik

TITLE

Shadow economy

ANNOTATION

This thesis seeks to answer basic questions about issues of the shadow economy. Author looks for the causes of this phenomenon, as well as analyze its impacts and looks for possible solutions. Attention is also given to corruption and tax evasion, which are analyzed as their causes, consequences and possible solutions.

KEYWORDS

Shadow economy, grey economy, black economy, corruption, tax avoidance, tax evasion

OBSAH

Úvod	12
1 STÍNOVÁ EKONOMIKA	13
1.1 Definice stínové ekonomiky	13
1.2 Příčiny stínové ekonomiky	16
1.3 Měření stínové ekonomiky	18
1.3.1 Metody přímé	19
1.3.2 Metody nepřímé.....	19
1.4 Dopady stínové ekonomiky	21
1.4.1 Pozitivní dopady stínové ekonomiky	21
1.4.2 Negativní dopady stínové ekonomiky	22
1.5 Stínová ekonomika v České republice.....	22
2 Korupce	26
2.1 Definice pojmu korupce.....	26
2.2 Druhy korupce	27
2.3 Přidružené jevy	27
2.4 Příčiny vzniku korupce	28
2.5 Důsledky korupce	29
3 Daňový únik	31
3.1 Definice daňového úniku	31
3.2 Daňová optimalizace.....	32
3.2.1 Formy daňových úlev	32
3.3 Členění daňových úniků	35
3.4 Dělení daňových úniků dle kritérií	36
3.5 Další dělení daňových úniků.....	37
3.6 Příčiny vzniku daňových úniků:	38
3.7 Měření daňových úniků	39

3.8	Boj proti daňovým únikům	40
3.9	Daňové ráje	42
3.9.1	Definice daňového ráje	42
3.9.2	Offshore a onshore finanční centra.....	43
3.9.3	Další výhody daňových rájů	44
4	Možná řešení.....	45
	ZÁVĚR.....	48
	Použitá literatura.....	49

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Rozsah stínové ekonomiky 25 států východní a střední Evropy a bývalého SSSR v % k HDP	23
Tabulka 2: Rozsah stínové ekonomiky 21 států OECD v % k HDP	24
Tabulka 3: Rozsah stínové ekonomiky 28 zemí EU v % k HDP	25
Tabulka 4: Roční slevy na dani po roky 2011 – 2014	34

SEZNAM ILUSTRACÍ

Obrázek 1: Dělení stínové ekonomiky	16
Obrázek 2: Korelace daňového výnosu, daňové sazby a rozvoje stínové ekonomiky	18
Obrázek 3: Aktivity stínové ekonomiky a jejich provázanost s daňovým únikem	31
Obrázek 4: Daňový únik a vyhýbání se daňové povinnosti	32
Obrázek 5: Schéma průmyslového podvodu	38
Obrázek 6: Graf hodnot zajištěného majetku a finančních prostředků v jednotlivých měsících	42

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
ČSSR	Československá socialistická republika
SSSR	Sovětský svaz
HDP	Hrubý domácí produkt
Sb.	Sbírka zákonů

ÚVOD

Stínová ekonomika se stala oficiální součástí každodenního života – v ekonomice státu zaujímá významný podíl vedle veřejného a oficiálního sektoru. Ukazuje se, že její existence plošně významně ovlivňuje zaměstnanost, výběr daní atd. - není pouze lokálním jevem. V České republice se se stínovou ekonomikou setkáváme až v porevolučním období. Neznamená to, že by předtím stínová ekonomika neexistovala, jen se o ní, podobně jako o mnohých dalších věcech nemluvilo. Její projevy bychom našli i v hluboké historii lidstva.

Cílem práce je odpovědět na základní otázky týkající se vzniku tohoto fenoménu. Mezi ně se řadí zejména otázky příčin vzniku stínové ekonomiky. Současně také jejich důsledků, resp. dopadů a případná řešení. Stínová ekonomika je nejčastěji spojována s termíny jako např. daňový únik, práce na černo, korupce, zatajování příjmů. Proto se tato bakalářská práce zároveň zaměří i na stejné základní otázky u problematiky daňových úniků a korupce.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola se věnuje problematice stínové ekonomiky a jejím příčinám, dopadům, metodám měření. Nedílnou součástí je analýza současného stavu stínové ekonomiky v České republice a porovnání s jinými státy. Druhá kapitola se věnuje problematice korupce, části stínové ekonomiky, která leží mimo oblast práva. Opět jsou rozebrány její příčiny a důsledky. Ve třetí kapitole se práce zabývá problematikou daňových úniků, kterou považuji za zcela zásadní část stínové ekonomiky. Kromě příčin a důsledků daňových úniků se kapitola zaměřuje také na vymezení pojmů daňové optimalizace, daňových rájů, zmíněny jsou také metody měření. V neposlední řadě jsou nastíněna řešení problematiky na úrovni vybraných států Evropské unie, resp. způsob jejich boje proti daňovým únikům. Závěrečná kapitola se zaměřuje na možná řešení problematiky stínové ekonomiky a jejích částí. Zásadní roli přisuzuje hlavně prevenci vzniku činností konaných v rámci stínové ekonomiky.

1 STÍNOVÁ EKONOMIKA

1.1 Definice stínové ekonomiky

Při studiu problematiky stínové ekonomiky se setkáváme s jedním zásadním problémem, a to s hledáním jednoznačné definice, resp. terminologií, tedy „takové definice, která by byla zároveň použitelná jak pro vyspělé země, tak i pro země s transformující se ekonomikou.“[1] Čeští autoři se problematice stínové ekonomiky dlouhá léta, pravděpodobně kvůli totalitnímu režimu někdejšího ČSSR, vyhýbali, původní český termín tedy neexistuje. Oblast, kterou stínová ekonomika ilustruje, můžeme v různých publikacích sledovat například pod pojmy černá, šedá, paralelní, skrytá, podzemní, neformální aj. V českém jazyce a v české ekonomické teorii tyto pojmy považujeme za synonyma, jinak to ovšem je u některých anglosaských autorů. Ti například rozlišují pojmy „šedá ekonomika“ a „neformální ekonomika“ (také paralelní nebo podzemní ekonomika). „Šedá ekonomika je v podstatě založena na legálních aktivitách, jejichž účastníci nesplní daňovou povinnost nebo jiné povinnosti v souladu s právními předpisy. Neformální (neboli podzemní či paralelní ekonomika) je pak často považována za něco širšího, včetně nelegálních aktivit, jako je prostituce a prodej drog, ačkoli striktní definice neexistuje.“[13]

V České republice se nejvíce ujal pojem „stínová ekonomika“, který bude v této práci i nadále využíván.

Za hlavní prvky stínové ekonomiky pak uvažujeme aktivity a činnosti, které jsou konány na okraji zákonných pravidel nebo mimo ně. Výstižné jsou definice M. Fassmanna i F. Schneidera. Fassmann ve své publikaci stínovou ekonomiku definuje takto: „Stínovou ekonomiku můžeme tedy charakterizovat jako ty příjmy, resp. činnosti, jejichž nejbytošnějším zájmem je, aby zůstaly skryty (alespoň před orgány státního represivního aparátu), dále neformální aktivity nebo transakce, které nezahrnují platby a které jsou určeny ušetřit nákupy a konečně ty činnosti, které v konečném důsledku sice vedou k oficiálním příjmům, ale jejichž samotný zdroj, či lépe řečeno cesta jejich nabytí je v rozporu s platnými zákonnými pravidly, nařízeními a dohodami.“[2] Podobnou definici ve své knize popsal i F. Schneider [23]: „Stínová ekonomika zahrnuje veškerou tržně založenou legální produkci zboží a služeb, které však jsou záměrně skrývány před veřejnými orgány, a to z následujících důvodů:

- ✓ aby se vyhnuli placení daně z příjmu, daně z přidané hodnoty aj.,
- ✓ aby se vyhnuli placení příspěvků na sociální zabezpečení,
- ✓ aby se zabránilo nutnosti plnit určité právní normy na trhu práce, jako například minimální mzdy, maximální přípustné pracovní doby, bezpečnost práce aj.,
- ✓ aby se eliminovaly určité administrativní postupy, jako je například vyplňování statistických výkazů nebo jiných administrativních formulářů.“ (vlastní překlad dle [25])

I přes mnohé podobnosti v definicích některých autorů je nemožné dojít k definici stínové ekonomiky, která by byla platná nejen v České republice, ale i mimo ni. Právě proto se řada autorů, ve snaze objasnit svoje stanovisko, uchyluje k dalšímu členění stínové ekonomiky. Například zpráva pro evropskou komisi, která navazuje na Bílou knihu [8], člení stínovou ekonomiku následovně:

- a) daňový únik ze strany řádných pracovníků (hlavně samostatně výdělečně činných), podniků a řádně deklarovovaných ekonomických transakcí,
- b) aktivity a ekonomické transakce, striktně zakázané trestním právem vzhledem k jejich náplni (kriminální ekonomika),
- c) neplacené ekonomické aktivity vykonávané v domácnosti k jejímu prospěchu nebo k prospěchu domácností příbuzných nebo přátel na základě reciprocity, včetně každodenní domácí práce a mnoha různých činností směřujících ke splnění vlastních potřeb (subsistenční ekonomika),
- d) profesionální aktivity, vykonávané jako jediné nebo druhé zaměstnání, provozované pravidelně za účelem výdělku a pohybující se na hranici nebo vně povinností daných právním řádem, předpisy a smluvními závazky, s výjimkou těch neformálních činností, které jsou součástí kriminální ekonomiky, zahrnutých pod bod b) protože jsou v rozporu s trestním zákoníkem. Jde o definici neformálních činností – práce na černo používanou MOP¹.

V návaznosti na výše zmíněné definice Fassmanna a Schniedera, se kterými se ztotožňuji, je nutné rozčlenit stínovou ekonomiku do tří podmnožin. Jsou jimi černá ekonomika, šedá ekonomika a domácí produkce.

¹ MOP – mezinárodní úřad práce

Černá ekonomika

Do černé ekonomiky řadíme činnosti, které jsou již ve své podstatě nelegální. Jmenovat můžeme například pašování drog, podvody, krádeže, padělání bankovek či korupci.

Šedá ekonomika

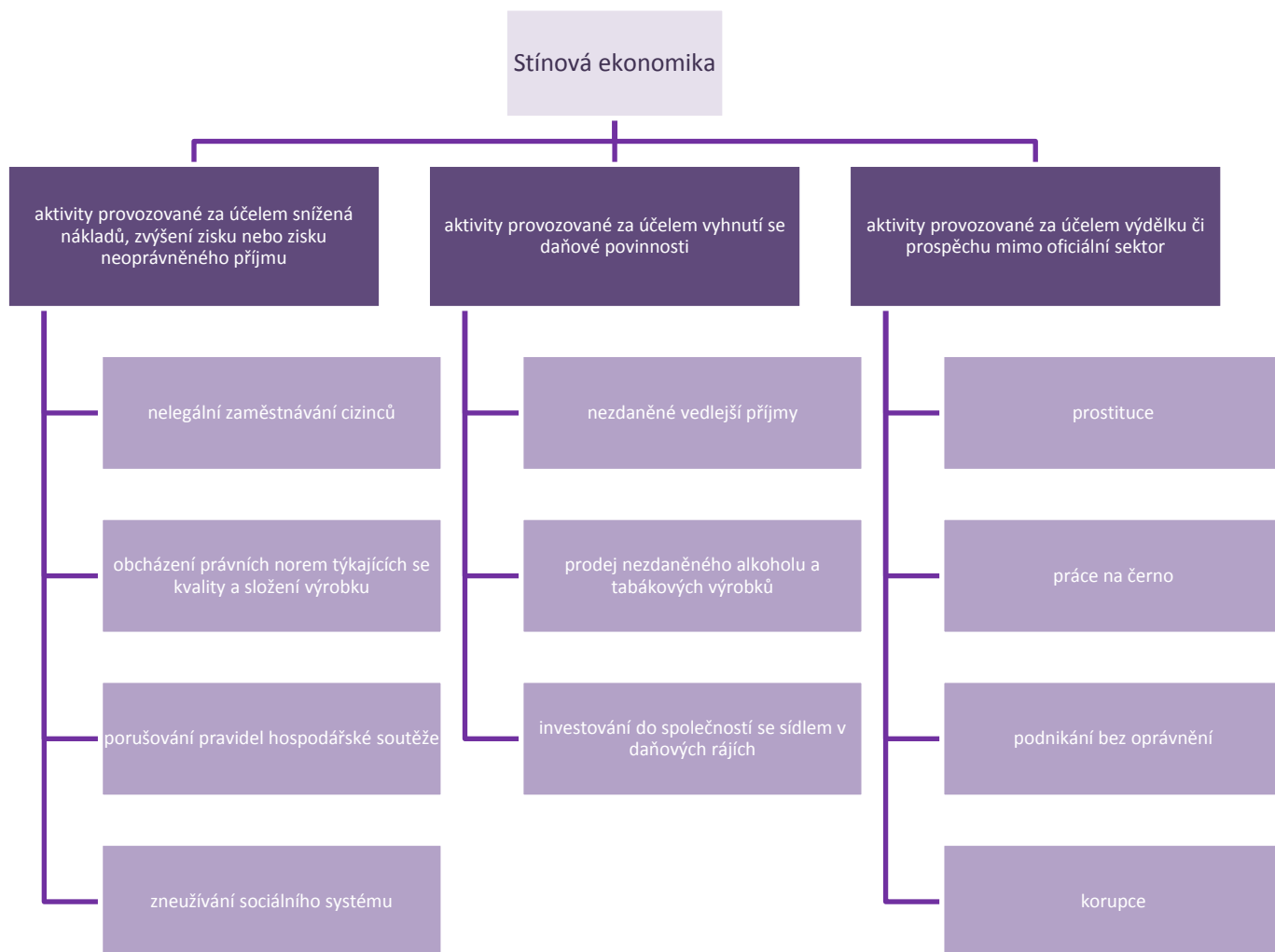
Oproti tomu do šedé ekonomiky řadíme ty činnosti, které jsou svojí podstatou legální. Avšak zákonu odporuje například jejich skrývání před úřady aj. Jako příklad můžeme uvést práci na černo, daňové úniky aj.

Domácí produkce

Do této podskupiny řadíme aktivity prováděné členy domácnosti doma případně ve svém okolí, a to bezplatně nebo v rámci barterového obchodu. Jako praktický příklad těchto činností si můžeme představit například úklid domácnosti, domácí pěstitelské práce, sousedské výpomoci atd.

Poslední zmíněná podskupina není podle mého názoru žádným společenským problémem, naopak je přirozenou součástí každodenního života. V dalších kapitolách této práce je stínové ekonomika chápána v rámci prvních dvou zmíněných podsložek.

V obrázku č. 1 můžeme sledovat členění stínové ekonomiky podle dalšího kritéria, než které již byly zmíněny. Aktivity stínové ekonomiky jsou zde rozděleny podle toho, co k nim jejich vykonavatele vede, resp. pro jaký výsledek tyto aktivity konají.

Obrázek č. 1 - Dělení stínové ekonomiky

Zdroj: [16]

1.2 Příčiny stínové ekonomiky

Podobně jako u většiny ekonomických problematik se k jejich příčinám vyjadřují jednotliví autoři rozdílně. Avšak většina studií zabývajících se problematikou stínové ekonomiky se shodla na závěru, který se své publikaci uvádí i F. Schneider [23]. Ten za tři základní příčiny vzniku stínové ekonomiky uvádí:

- A. Daňové zatížení a platby sociálního a zdravotního pojištění (Tax and Social Security Burden)
- B. Intenzita regulací (Intensity of regulations)
- C. Služby veřejného sektoru (Public Sector Services)

Ad A.

Daně a příspěvky na sociální a zdravotní pojištění jsou ve většině studií považovány za hlavní příčinu vzniku stínové ekonomiky. Najít důvod tohoto faktu není složité. Daně ovlivňují nejen pracovně-rekreační rozhodnutí, ale zároveň také stimulují nabídku pracovních sil ve stínové ekonomice. Člověk – pracovní síla – plátce daně se samozřejmě rozhoduje tak, aby měl ze své činnosti co možná největší prospěch. Čím větší je tedy rozdíl mezi celkovými náklady práce v oficiální ekonomice a ziskem po zdanění (z pracovní činnosti), tím větší má plátce motivaci k činnosti v rámci stínové ekonomiky a tím tento rozdíl eliminovat. Vzhledem k tomu, že je tento rozdíl ovlivňován zejména daněmi z příjmu a příspěvky na sociální a zdravotní pojištění, jsou právě oni označováni za klíčové příčiny vzniku a růstu stínové ekonomiky. V obrázku č. 2 si můžeme názorně ukázat korelaci mezi daňovým výnosem, daňovou sazbou a rozvojem stínové ekonomiky, kdy vyšší sazba než bod s na Lafferově křivce² nezpůsobí nárůst daňového výnosu. S růstem daňové sazby se mění také poměr jednotlivých sektorů v ekonomice.

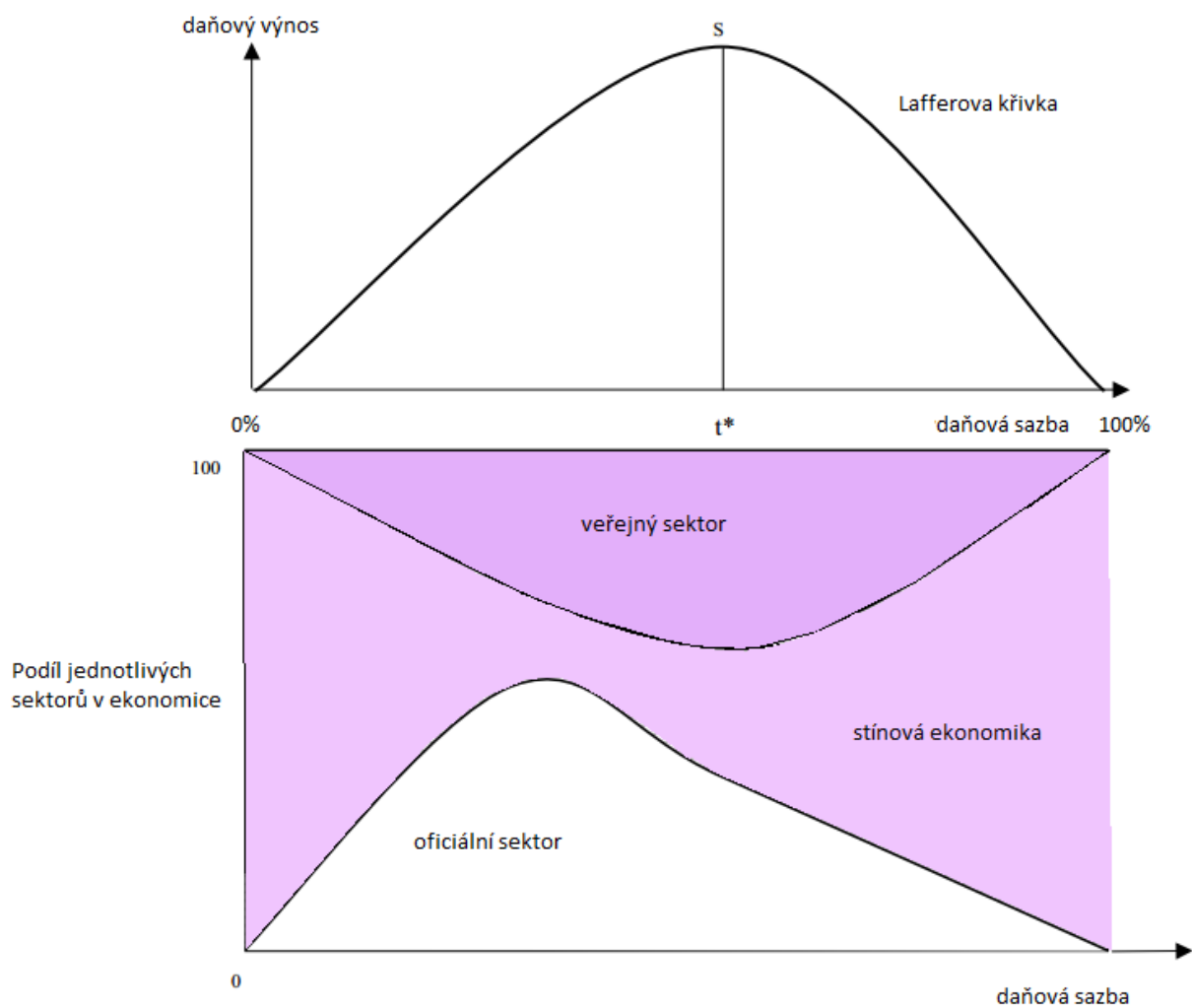
Ad B.

Zvýšená intenzita regulujících právních předpisů je dalším důležitým faktorem, který omezuje svobodu (volby) pro fyzické osoby, které jsou součástí oficiální ekonomiky. Ať už hovoříme o regulaci trhu práce či jiných zásadách, bylo jasně dokázáno, že jakékoli právní předpisy vedou v oficiální ekonomice k zvýšení nákladů na pracovní sílu. Ale vzhledem k tomu, že lze většinu těchto nákladů přesunout na zaměstnance, jsou jen další motivací k činnosti v rámci stínové ekonomiky, kde se jim lze vyhnout.

Ad C.

Nárůst stínové ekonomiky může vést ke snížení příjmů státního rozpočtu. To pak vede ke snížení kvality a množství veřejně poskytovaných statků a služeb. V konečném důsledku může docházet ke zvýšení sazeb daně pro firmy i jednotlivce v oficiálním sektoru, často v kombinaci se zhoršením kvality veřejných statků (jako například veřejné infrastruktury) a správy, což by znamenalo ještě větší podněty k účasti ve stínové ekonomice.

² Lafferova křivka zobrazuje závislost celkového objemu vybraných daní na míře zdanění, resp. daňové sazbě. Bod s je pak Lafferův bod.

Obrázek č. 2 - Korelace daňového výnosu, daňové sazby a rozvoje stínové ekonomiky

Zdroj: upraveno dle [12]

1.3 Měření stínové ekonomiky

Rozsah stínové ekonomiky lze měřit několika „klasickými“ způsoby. Fassmann [1] tyto metody dělí do dvou skupin:

Metody přímé

- výběrová šetření
- sledování daňových úniků

Metody nepřímé

- metody rozporů

- monetární metody
- metody trhu práce
- metody fyzického inputu
- vícefaktorové kombinované metody

1.3.1 Metody přímé

Výběrová šetření

Tato metoda je prováděna formou rozsáhlých průzkumů mezi obyvatelstvem. Vzhledem k technickým, organizačním a hlavně obsahovým problémům se tato metoda využívá ke zkoumání stínové ekonomiky jako celku velmi zřídka. Je tomu tak kvůli obtížnému určení otázek, které by bezprostředně souvisely se zkoumaným jevem, stejně tak jako je obtížné vybrat zkoumaný vzorek a techniku průzkumu. Dalším a dle mého názoru nejzásadnějším problémem je pak fakt, že respondenti mají zájem udržet mlčenlivost o detailech, které by se mohly týkat jejich nelegálního chování. Z již zmíněných důvodů se tedy výběrových šetření využívá spíše pro kvalitativní průzkumy některých odvětví stínové ekonomiky. Pro všeobecné hodnocení stínové ekonomiky jako celku se používají v kombinaci s dalšími metodami.

Sledování daňových úniků

Metoda, někdy nazývána také metodou fiskální, je využívána hlavně ve skandinávských zemích a např. v USA, Francii. Princip této metody je jakýsi vykonstruovaný model daňového úniku či podvodu, který je podložen informacemi daňových úřadů o určitém vzorku populace (de facto náhodných daňových kontrol) a následně zevšeobecněn na celou zemi. Nevýhodou této metody je fakt, že se zaměřuje pouze na jeden segment stínové ekonomiky, nebere v úvahu „ponořenou část“ stínové ekonomiky.

1.3.2 Metody nepřímé

Všechny metody, které budou zmíněny v následujících odstavcích spojuje charakteristika – tyto metody „sledují stopy zanechané stínovou ekonomikou ve formální (oficiální) ekonomice“[1].

Metody rozporů (the discrepancy methods)

Metody založené na hypotéze, že odhalit činnosti stínové ekonomiky je obtížné, ale příjmy z těchto činností jednou musí být vydány a zhodnoceny. Jsou to nejintuitivnější metody, které měří rozdíly mezi příjmy a výdaji, a to jak na národohospodářské úrovni (analýza národních účtů), tak i na základě analýzy účtů rodinných. Dalšími variantami metody rozporů je pak sledování rozdílu mezi HDP vypočítaným z příjmů ke zdanění a mezi HDP na základě národních účtů nebo také metoda výdajů k měření neregistrované ekonomiky.

Monetární metody (the money market methods)

Společnou hypotézou monetárních metod je, že „anomálie v chování monetárních proměnných jsou způsobeny stínovou ekonomikou. Vychází se přitom z předpokladu, že z důvodu „zahlázení stop“ se transakce v neformální politice, obzvláště v „černém sektoru“, provádějí prostřednictvím hotových peněz.“ [1] Vzroste-li tedy objem hotových peněz za určitý časový úsek nad normálně pozorovanou hodnotu, poukazuje tato skutečnost na existenci stínové ekonomiky a její činnosti. Mezi monetární metody řadíme například metodu odložené peněžní poptávky Petera Gutmanna a transakční metody Edgara Feigeho. Monetární metody jsou v současnosti jedny z nejpoužívanějších metod měření stínové ekonomiky.

Metody trhu práce (labour market methods)

Mezi metody trhu práce řadíme například metodu míry účasti na stínovém trhu práce. Tento přístup poprvé navrhl B. Contini. Ten si všiml, že od konce 50. let v Itálii podstatně klesla oficiální míra účasti pracovních sil. Oproti tomu stály neoficiální průzkumy, které naznačovaly, že odhadovaná míra účasti pracovních sil je vyšší než oficiálně registrovaná míra. Contini z tohoto zjištění odvodil, že práce neregistrovaných pracovních sil nebyla zahrnuta do oficiálních odhadů národního důchodu. Proti této metodě se však postupem času objevily určité výhrady, z nichž nejzásadnější je, že zmíněná metoda ve skutečnosti není indikátorem stínové ekonomiky, ale jen její části, a to práce na černo.

Metody fyzického inputu (physical input methods)

Metody fyzického inputu jsou založeny na myšlence, že „existuje stabilní vztah mezi fyzickými inputy a objemem národní produkce. Je-li růst využívání fyzických inputů vyšší

než vykazovaný nárůst národní výroby odpovídající dané velikosti fyzických inputů.“ [1] Rozdíl mezi potenciální a skutečně vykazovanou výrobou pak zrcadlí rozsah stínové ekonomiky.

Vícefaktorové kombinované metody (compound methods)

Zástupcem vícefaktorových kombinovaných metod je například metoda nenaplněné proměnné. Tato metoda je založena na principu, že stínová ekonomika je ovlivňována řadou faktorů (reálné a vnímané daňové zatížení, příspěvky na sociálním pojištění, daňová morálka, břemeno předpisů a regulačních zásahů státu, míra nezaměstnanosti a disponibilní příjem) na jedné straně a na straně druhé ji je možné indikovat celou řadou ukazatelů (míra účasti na trhu práce, odpracovaná doba v oficiální ekonomice, růst reálného HDP). Pomocí metody LISREL³ lze zpětně odhadnout tzv. nenaplněnou neznámou – velikost stínové ekonomiky.

1.4 Dopady stínové ekonomiky

Obecně bez bližšího prozkoumání by se dalo říct, že stínová ekonomika je špatná, tudíž takové budou i její dopady. Není tomu tak. V ekonomické teorii tak důsledky stínové ekonomiky dělíme na pozitivní a negativní.

1.4.1 Pozitivní dopady stínové ekonomiky

Byť jsou někteří autoři k pozitivním dopadům stínové ekonomiky skeptičtí, její zastánci spatřují mnohá pozitiva. Jsou to například:

- Snížení nezaměstnanosti
- Zdroj růstu národního produktu
- Zvyšování elasticity hospodářského systému
- Sociální jistota
- Růst konkurenceschopnosti
- Růst efektivnosti – snižování nákladů

³ LISREL – Linear Independent Structured Relationship

I zmíněná pozitiva však nejsou bezvýhradní. Například snížení zaměstnanosti vychází z předpokladu, že osoby zaměstnané v rámci stínové ekonomiky by ve formálním sektoru byly nezaměstnané. Tento předpoklad by však byl splněn pouze, pokud by se osoby zaměstnané ve stínové ekonomice dobrovolně odhlásily z evidence úřadů práce. Vzhledem k tomu, že se tak většinou neděje a „zaměstnaní“ ve stínové ekonomice nadále pobírají podporu v nezaměstnanosti, k oficiálnímu snížení míry nezaměstnanosti nedojde.

1.4.2 Negativní dopady stínové ekonomiky

Vedle pozitivních důsledků zde stojí také důsledky negativní, které podle většiny autorů přesahují. Fassmann [3] spatřuje hlavní negativa stínové ekonomiky zejména v tom, že stínová ekonomika určitým způsobem „podkopává“ účinné řízení státu. Zároveň je spojena se ztrátou výkonnosti a snížením národohospodářské produktivity. Jako další negativní důsledky můžeme jmenovat například:

- Porušování právních předpisů – daňových, pracovněprávních aj.
- Ztráta výkonnosti
- Plýtvání zdrojů
- Snižování daňových výnosů státu
- Zkreslování statistik
- Jevy spojené se stínovou ekonomikou – např. úplatkářství, korupce,
- Možné narušování stability, efektivnosti a důvěryhodnosti

1.5 Stínová ekonomika v České republice

Podle studie Visa Europe [24] z roku 2013 se rozsah stínové ekonomiky v současné době pohybuje na hranici 600 mld českých korun, což činí 15,5 % HDP. Ve srovnání s evropským průměrem, který činí 18,8 % je na tom ekonomika České republiky dobře, ovšem stále nedosahuje hodnot například sousedního Rakouska (7,5 %). Tabulka č. 1 zobrazuje data 25 států východní a střední Evropy a bývalého SSSR mezi nimi i České republiky z let 1999-2005. Česká republika společně se Slovenskem po celou dobu sledování drží nejnižší hodnoty, a to konkrétně kolem 20 % HDP.

V tabulce č. 2 pak vidíme 21 zemí OECD⁴, jejichž poměr stínové ekonomiky k HDP je výrazně nižší než u zemí v tabulce č. 2. U všech zemí OECD můžeme pozorovat, stejně jako u České republiky a Slovenska v tabulce předchozí pokles podílu stínové ekonomiky, stejný trend logicky sledujeme i u průměru zemí OECD.

Tabulka č. 3 přináší navazující data pro 28 zemí Evropské unie. Tabulka ukazuje, že boj proti stínové ekonomice se ve většině zemí, byť nepatrně, daří. Jak již bylo zmíněno, Česká republika se ve srovnání ostatními zeměmi Evropské unie drží pod průměrem.

Tabulka č. 1 - Rozsah stínové ekonomiky 25 států východní a střední Evropy a bývalého SSSR v % k HDP

	1999/2000	2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005
Albánie	33,4	34,6	35,3	35,0	34,3
Arménie	46,3	47,8	49,1	48,4	47,6
Ázerbajdžán	60,6	61,1	61,3	60,8	59,4
Bělorusko	48,1	49,3	50,4	50,5	50,8
Bosna a Hercegovina	34,1	35,4	36,7	36,2	35,3
Bulharsko	36,9	37,1	38,3	37,4	36,5
Česká republika	19,1	19,6	20,1	19,2	18,3
Estonsko	38,4	39,2	40,1	39,1	38,2
Gruzie	67,3	67,6	68,0	67,3	66,4
Chorvatsko	33,4	34,2	35,4	34,7	36,5
Kazachstán	43,2	44,1	45,2	45,4	44,6
Kyrgystán	39,8	40,3	41,2	41,4	40,6
Litva	39,9	40,7	41,3	40,4	39,4
Lichtenštejnsko	30,3	31,4	32,6	31,3	30,2
Maďarsko	25,1	25,7	26,2	25,3	24,3
Makedonie	34,1	35,1	36,3	36,8	36,9
Moldávie	45,1	47,3	49,4	49,5	49,1
Polsko	27,6	28,2	28,9	28,2	27,3
Rumunsko	34,4	36,1	37,4	36,2	35,4
Rusko	46,1	47,5	48,7	48,2	47,3
Srbsko a Černá hora	36,4	37,3	39,1	38,2	37,3
Slovensko	18,9	19,3	20,2	19,1	18,2
Slovinsko	27,1	28,3	29,4	28,2	27,3
Ukrajina	52,2	53,6	54,7	54,9	55,3
Uzbekistán	34,1	35,7	37,2	36,3	35,4
Průměr	38,1	39,1	40,1	39,5	38,9

Zdroj: [24]

⁴ OECD - Organization for Economic Co-operation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj), v současné chvíli se mezi OECD řadí 30 zemí, mj. i Česká republika a Slovensko

Tabulka č. 2 - Rozsah stínové ekonomiky 21 zemí OECD v % k HDP

	1999/2000	2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005
Austrálie	14,3	14,1	13,5	13,1	12,8
Belgie	22,2	22,0	21,0	20,4	19,6
Dánsko	18,0	17,9	17,3	16,7	16,1
Finsko	18,1	18,0	17,4	16,4	15,8
Francie	15,2	15,0	14,5	13,8	13,2
Holandsko	13,1	13,0	12,6	12,0	11,1
Irsko	15,9	15,7	15,3	14,8	14,1
Itálie	27,1	27,0	25,7	24,8	23,2
Japonsko	11,2	11,1	10,8	9,4	8,8
Kanada	16,0	15,8	15,2	14,8	14,1
Německo	16,0	16,3	16,8	16,1	15,3
Norsko	19,1	19,0	18,4	17,6	16,8
Nový Zéland	12,8	12,6	12,3	11,6	10,9
Portugalsko	22,7	22,5	21,9	21,1	20,4
Rakousko	9,8	10,6	10,9	10,1	9,3
Řecko	28,7	28,5	28,2	27,4	26,3
Spojené království	12,7	12,5	12,2	11,7	10,3
Španělsko	22,7	22,5	22,0	21,2	20,5
Švédsko	19,2	19,1	18,3	17,2	16,3
Švýcarsko	8,6	9,4	9,4	9,0	8,5
USA	8,7	8,7	8,4	8,2	7,9
Průměr	16,8	16,7	16,3	15,6	14,8

Zdroj: [24]

Tabulka č. 3 - Rozsah stínové ekonomiky 28 zemí EU v % k HDP

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Belgie	17,5	17,8	17,4	17,1	16,8	16,4
Bulharsko	32,1	32,5	32,6	32,3	31,9	31,2
Česká republika	16,6	16,9	16,7	16,4	16,0	15,5
Dánsko	13,9	14,3	14,0	13,8	13,4	13,0
Estonsko	29,0	29,6	29,3	28,6	28,2	27,6
Finsko	13,8	14,2	14,0	13,7	13,3	13,0
Francie	11,1	11,6	11,3	11,0	10,8	9,9
Chorvatsko	29,6	30,1	29,8	29,5	29,0	28,4
Irsko	12,2	13,1	13,0	12,8	12,7	12,2
Itálie	21,4	22,0	21,8	21,2	21,6	21,1
Kypr	26,0	26,5	26,2	26,0	25,6	25,2
Litva	26,5	27,1	27,3	26,5	26,1	25,5
Lotyšsko	29,1	29,6	29,7	29,0	28,5	28,0
Lucembursko	8,5	8,8	8,4	8,2	8,2	8,0
Maďarsko	23,0	23,5	23,3	22,8	22,5	22,1
Malta	25,8	25,9	26,0	25,8	25,3	24,3
Německo	14,2	14,6	13,9	13,7	13,3	13,0
Nizozemsko	9,6	10,2	10,0	9,8	9,5	9,1
Polsko	25,3	25,9	25,4	25,0	24,4	23,8
Portugalsko	18,7	19,5	19,2	19,4	19,4	19,0
Rakousko	8,1	8,5	8,2	7,9	7,6	7,5
Rumunsko	29,4	29,4	29,8	29,6	29,1	28,4
Řecko	24,3	25,0	25,4	24,3	24,0	23,6
Slovensko	16,0	16,8	16,4	16,0	15,5	15,0
Slovinsko	24,0	24,6	24,3	24,1	23,6	23,1
Spojené království	10,1	10,9	10,7	10,5	10,1	9,7
Španělsko	18,7	19,5	19,4	19,2	19,2	18,6
Švédsko	14,9	15,4	15,0	14,7	14,3	13,9
Průměr	19,6	20,1	19,9	19,6	19,3	18,8

Zdroj: upraveno dle [25]

2 KORUPCE

Jak již bylo zmíněno, korupci řadíme do „černé části“ stínové ekonomiky, tedy do té, která je již ve své podstatě nelegální.

2.1 Definice pojmu korupce

Kořeny slova korupce můžeme hledat v latině (Corrumpere, což v překladu znamená kazit, mařit, ničit). V odborné literatuře se neseťkáme s jednotnou univerzální definicí tohoto pojmu. Je to zejména z důvodu složitosti jevu korupce. Jednotlivé zdroje korupci definují následovně: *„Korupci je možno charakterizovat jako zneužití postavení, které je spojeno s porušením principu nestrannosti při rozhodování. Je motivováno snahou po materiálním zisku nebo získání jiných výhod. Korupce je projevem chyby v rozhodovacím a řídicím procesu. Součástí korupčního vztahu je vždy ten, kdo rozhoduje, jeho moc odchylovat se od stanovených pravidel, výměna takto vychýleného rozhodnutí za výhodu a nesprávnost, protiprávnost nebo amorálnost takového vztahu výměny. V širším smyslu je účast v korupčním vztahu etickým a mravním selháním jednotlivců.“* [10]

„Korupce je zneužití postu či pravomocí v politice a veřejné správě pro dosažení nezaslouženého soukromého zisku a - alespoň z pohledu NFPK⁵ - jde o nejhorší formu krádeže. Krádeže, která se stala společensky přijatelným „zločinem bez rizika“.“ [11]

Korupce jako taková není v české legislativě zakotvena. Úkony, které však její účastníci provádějí, jsou však postihovány jako „trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných“, uvedené v hlavě X. z. č. 40/2009 Sb. Jsou to zejména následující trestné činy:

- Přijetí úplatku (§ 331)
- Podplácení (§ 332)
- Nepřímé úplatkářství (§ 333)

⁵ Národní fond proti korupci

2.2 Druhy korupce

Korupce se projevuje všude ve světě, není to jev pouze vrcholových státních představitelů, velkých podniků atd. Proto je na místě uvést rozdělení korupce dle míry jejich systematičnosti do tří typů. [17]

Malá administrativní korupce

Na této úrovni se jedná o drobnou, ve většině případů nahodilou, neplánovanou korupci. Malá administrativní korupce se vyznačuje především tím, že se děje spontánně, systém korupce není nijak propracovaný, ale přesto je korupce na této úrovni těžko dokazatelná. Jako příklad malé administrativní korupce můžeme jmenovat například podplácení na úřadech či veřejných činitelů (Policie).

Velká a systematická korupce

Velká a systematická korupce probíhá již ve větším měřítku než malá administrativní. Na rozdíl od prvního typu je plánovaná a její systém je propracovaný a obsahuje složitější mechanismy. Do této úrovně můžeme zařadit například zpronevěru, klientelismus či zneužívání úřední moci při udělování veřejných zakázek.

Státní korupce

Státní korupce (z angl. jazyka – state capture, v překladu státní kořist) je nejvyšší úroveň korupce. Tato úroveň se vyznačuje systematickou korupcí, která „ukořisťuje“ veřejné zdroje, stát či úřady a později je využívá k vlastnímu prospěchu. Jako konkrétní příklady můžeme zmínit podkopávání svobodných voleb, ovlivňování legislativy, neprůhledné financování politických stran aj.

2.3 Přidružené jevy

Pod pojmem přidružené jevy si představujeme jevy a chování, které jdou s korupcí „ruku v ruce“ a prostřednictvím kterých korupce také probíhá.

Vydírání, mafie, gangsterské prostředí

Organizační systémy fungující na zločinných principech.

Nepotismus

Pojem nepotismus je obecné pojmenování pro upřednostňování osob na základě rodinných či přátelských vazeb. Jako příklad můžeme uvést obsazování příbuzných do různých pracovních pozic namísto vypsání objektivního výběrového řízení

Klientelismus

Klientelismus spočívá ve vzniku vztahů mezi klientem a patronem. I přes to, že je tento vztah z obou stran dobrovolný, narušuje pravidla trhu tím, že zde dochází k protekcím. Vztah je nerovný, protože klient zpravidla vykazuje patronovi věrnost.

2.4 Příčiny vzniku korupce

Vznik korupce je ovlivněn řadou faktorů, ať už sociálních, ekonomických či politických. Pravděpodobně nejzákladnější a nejčastější příčinou korupce je lidská touha po moci, bohatství, úspěchu, výhody atd. Některé případy jsou výsledkem jednání pouze individuálních osob (získání peněz, přijetí na vysokou školu aj.), některé jsou naopak dílem celých systémů osob a organizací propojených různými vztahy.

Korupce má své tzv. strukturální kořeny, které jsou současně i faktory vytvářející korupční prostředí. Můžeme je zkoumat ze sedmi hledisek: [3]

Monopolizující efekt, monopolní postavení

Stát má na českém trhu monopolní postavení a díky tomu na trhu existuje pouze málo podniků, který trh kontrolují. Korupční prostředí roste úměrně jako počet těchto firem. Hlavní důvod, proč se tak děje je, že tyto podniky chtějí získat zakázku a znevýhodnit konkurenční podnik a využívají k tomu právě úkony, které označujeme za korupční jednání. Naopak v případě malé konkurence se korupce projevuje v podobě nekvalitních služeb podnikatelů, nedodržení dodacích lhůt apod., které jsou také korupčními praktikami.

Široké rozhodovací pravomoci v rukou jednotlivců nebo organizací a nedostatek transparentnosti

Nedostatek kontrolních mechanismů snižuje schopnost kontroly a dává tak prostor korupci.

Asymetričnost (dysfunkce) právního, administrativního, kulturního, ekonomického a politického systému

Kvůli asymetričnosti výše zmíněných systémů se opět rozrůstá prostor pro vznik korupčních aktů.

Sociální změna

Každá změna s sebou přináší úskalí v podobě ztráty autority, dočasná nedokonalost legislativních pravidel, nedostatečné zkušenosti atd. Stejná úskalí s sebou nese změna sociální. Zmíněné nedostatky si část společnosti snaží kompenzovat pomocí korupce.

Deficity ve vývoji společnosti

Deficity ve vývoji společnosti způsobují rozdílné příjmy jednotlivých skupin. Podmínkou pro získání bohatství se stává politická moc. Morální normy se dostávají do pozadí, do popředí naopak vystupuje vlastní zisk. To vede ke korupčnímu jednání.

Ekonomické faktory

Mezi ekonomické faktory patří dysfunkce hlavního předpoklad trhu – tržní rovnováhy. V případě kdy poptávka je větší než nabídka, dochází k neuspokojení potřeb lidí. Ti jsou nuceni řešit svůj nedostatek jiným způsobem. Zde se opět rozšiřuje prostor pro korupční jednání.

Sociálně – psychologické příčiny

Ve společnosti vždy byli a budou jedinci, kteří prosazují svůj prospěch na úkor ostatních. Problémy však mohou vzniknout i v situacích, kdy jedinci upřednostňují morální hodnoty, které jsou potlačovány neoficiálně nastavenými prokorupčními normami.

2.5 Důsledky korupce

Kalkulacemi a výzkumem důsledků korupce se ve svých pracích zabývalo mnoho autorů. Výsledkem jsou pak například tyto zjištěné důsledky:[17]

- Nejednoznačnosti, neprůhlednost a špatná kvalifikace cen a nákladů vládních projektů
- Pokles vládních a daňových příjmů
- Narušuje funkci trhu
- Snížení kvality produktů a veřejných projektů
- Růst cen v administrativě

- Rozšiřování byrokratického aparátu
- Ovlivňování rozhodovacího procesu (rozhodování na základě peněz, nikoli lidských potřeb)
- Zkomplikování vládních procedur a regulací
- Zpomalení investiční činnosti a ekonomického růstu

3 DAŇOVÝ ÚNIK

3.1 Definice daňového úniku

Daňový únik, zástupce z „šedé části“ stínové ekonomiky je v posledních letech často slýchávaný a zkoumaný termín daňového práva, a to jak z úst odborníků, tak laické veřejnosti. Co ale je daňový únik? Přesnou a jednoznačnou definici pro tento pojem bychom, podobně jako u stínové ekonomiky hledali marně. Odborníci se shodují v tom, že daňový únik je protiprávní jednání, pokud se však na daňový únik a jeho definici podíváme v širším pojetí, můžeme do definice zahrnout jakékoli jednání, které jedinec udělá, aby se vyhnul nebo alespoň zmenšil svou daňovou povinnost. Tady je nutné odlišit od sebe pojmy „nelegální daňový únik“ (v angličtině „tax evasion“) a „legální daňový únik“ neboli vyhnutí se dani („tax avoidance“). Mezi těmito na první pohled podobnými pojmy je zásadní rozdíl, a to jejich zákonnost. Obrázek č. 3 ukazuje nejenom tento rozdíl, ale zároveň návaznost daňových úniků na aktivity stínové ekonomiky. V sekci nelegálních daňových úniků najdeme ty činnosti, za které je subjekt povinný odvést daň. Naopak v sekci legálních daňových úniků můžeme sledovat ty činnosti, které subjekt může nahradit jinými, které na sobě daňovou povinnost nevztahují.

typ aktivity	peněžní transakce		nepeněžní transakce	
nelegální činnost	obchod s kradeným zbožím; distribuce a výroba drog; prostituce, hazardní hry, pašování a podvody		barterový obchod drog, kradeného a pašovaného zboží, výroba nebo pěstování drogy a krádeže pro vlastní potřebu	
legální činnost	nelegální daňový únik (tax evasion)	legální daňový únik (tax avoidance)	nelegální daňový únik (tax evasion)	legální daňový únik (tax avoidance)
	nenahlášené příjmy ze samostatné výdělečné činnosti; mzdy a platy z nenahlášeného pracovního poměru (týkající se legálních služeb a zboží)	zaměstnanecké slevy a výhody	výměnný obchod legálních služeb a zboží	sousedská výpomoc a domácí kutilské práce práce

Obrázek č. 3 – Aktivity stínové ekonomiky a jejich provázanost s daňovými úniky

Zdroj: přepracováno dle [22]

Daňové úniky nejčastěji vznikají tak, že daňový poplatník podhodnotí nebo zatají svůj daňový základ, případně jeho část, či nadhodnocením daňově uznatelných nákladů. Martinez ve své

publikaci člení do skupin také poplatníky, a to na bílé, šedé a černé. Poctivého poplatníka, který se případného daňového úniku dopustí jen nechtěnou chybou, označujeme jako bílého, šedý poplatník se pak vyhýbá daňové povinnosti zneužitím práva. Černý poplatník je vykonavatelem trestných daňových úniků. Zmíněné dělení názorně ukazuje obrázek č. 4.

černý poplatník	nezákonná oblast	daňový únik	
šedý poplatník	šedá zóna	zneužití práva daňová obratnost	vyhýbání se daňové povinnosti
bílý poplatník	zákonná oblast	neprovedení zdanitelného plnění využití zvýhodněných daňových režimů chyba dodržování zákona	

Obrázek č. 4 – Daňový únik a vyhýbání se daňové povinnosti

Zdroj: upraveno dle [7]

3.2 Daňová optimalizace

Za daňovou optimalizaci považujeme jakékoli legální konání daňového poplatníka se záměrem snížit daňovou povinnost. Je to určitý systém slev a bonusů dané země. V České republice je tento systém poměrně složitý a nepřehledný, navíc se často mění, což nepochybně vede k častým nedorozuměním.

3.2.1 Formy daňových úlev

Osvobození osob – jsou ty osoby, které jsou ze zákona osvobozeny od povinnosti platit určitou daň. Toto osvobození může být buď přímé (např. Česká národní banka je osvobozena od odvádění daně z příjmu) nebo určené na základě splnění zákonem daných podmínek („Osobou osvobozenou od uplatňování daně je pro účely DPH osoba povinná k dani, která má sídlo, místo podnikání nebo provozovnu v tuzemsku, která nepřesáhla limit obratu pro povinnou registraci k DPH a není plátcem DPH ani dobrovolně.“[20]).

Vynětí ze zdanění – jsou to ty položky, které mohou být vyjmuty ze základu daně. Ze základu daně tvořeného ekonomickou činností subjektu jsou některé položky vyjmuty, tudíž nezdaněny. Jedná se např. o přijatý úvěr.

Osvobození části objektu daně od daně – „Osvobození od daně definuje část předmětu daně, ze kterých se daň nevybírání, resp. které daňový subjekt není povinen, ale zpravidla ani oprávněn, zahrnout do základu daně. Osvobození se často váže na splnění určitých podmínek, popř. má určité horní limity, jejichž převis se už zdanit musí.“ [21] Praktickým příkladem položky osvobozené od daně je například stipendium ze státního rozpočtu.

Odečitatelné položky od základu daně – jsou to položky, pomocí nichž může poplatník legálně snížit svůj základ daně, v případě splnění zákonných podmínek jsou uplatňovány prostřednictvím uvedení v daňových příznacích. Právě jejich splnění může být předmětem daňové kontroly. Důležitou vlastností některých odečitatelných položek je to, že mohou být využity v dalších zdaňovacích obdobích. Příkladem odečitatelných položek od základu daně jsou například životní pojištění, penzijní pojištění, úroky z hypoték, dary, příspěvky odborové organizaci, ztráta z minulých období aj.

Slevy na dani – jsou to „částky odečitatelné přímo od daně před slevami“ [14]. Dělí se na absolutní nebo relativní. Absolutní částky jsou paušální, výše relativních částek se zjistí výpočtem. Zástupcem absolutních slev je například sleva na dítě, relativním pak sleva za zaměstnávání osob se zdravotním pojištěním. V praxi se může stát, že díky slevě na dani dosáhne subjekt záporné hodnoty základu daně. Řešení této situace je dvojí. První možností je, že se určité daňové slevy využijí pouze v tom rozsahu, který poníží daň na nulu. Nevyužitou část daně poplatník nijak využít nemůže. Druhou z možností je, že se poplatníkovi vyplatí i ta část slevy (daňový bonus), která převyšuje daň (daň je tedy v mínusových částkách), tato situace se označuje jako negativní daň. Přehled výší ročních slev na dani v letech 2011 – 2014 zobrazuje tabulka č. 4. Kromě slevy na poplatníka – starobního důchodce, která byla v roce 2013 i 2014 stanovena na nulu pozorujeme u většiny slev dlouhodobou stálost. Výjimkou je pouze sleva na poplatníka, která se v roce 2012 zvýšila o 1000 Kč a od té doby svou výši udržuje.

Tabulka č. 4 – Roční slevy na dani pro roky 2011 – 2014

Roční slevy na dani pro jednotlivé roky				
Sleva na dani	VÝŠE SLEVY			
	2011	2012	2013	2014
Na poplatníka	23.640 Kč	24.840 Kč	24.840 Kč	24.840 Kč
Na poplatníka – starobního důchodce	23.640 Kč	24.840 Kč	0 Kč	0 Kč
Na dítě	11.604 Kč	13.404 Kč	13.404 Kč	13.404 Kč
Na dítě – držitele průkazu ZTP/P	23.208 Kč	23.208 Kč	23.208 Kč	23.208 Kč
Na vyživovanou manželku/manžela	24.840 Kč	24.840 Kč	24.840 Kč	24.840 Kč
Na vyživovanou manželku/manžela – držitele průkazu ZTP/P	49.680 Kč	49.680 Kč	49.680 Kč	49.680 Kč
Invalidita I. a II. stupně	2.520 Kč	2.520 Kč	2.520 Kč	2.520 Kč
Invalidita III. stupně	5.040 Kč	5.040 Kč	5.040 Kč	5.040 Kč
Držitel průkazu ZTP/P (i bez důchodu)	16.140 Kč	16.140 Kč	16.140 Kč	16.140 Kč
Student	4.020 Kč	4.020 Kč	4.020 Kč	4.020 Kč

Zdroj: přepracováno podle [25]

Možnost odpočtu uznatelných výdajů ve vyšší než skutečně vynaložené výši – je to jakási možnost volby, zda daňový subjekt pro potřeby daňového přiznání nahlásí své skutečné výdaje, nebo zvolí tzv. paušální výdaje. V případě, kdy jsou paušální výdaje vyšší než skutečně vynaložené výdaje, hovoříme o daňové úlevě. Zákon o daních z příjmů v § 7 odst. 7 uvádí následující výše paušálů, které poplatník v případě, že neuplatní skutečně vynaložené výdaje, může uplatnit:

- 80 % z příjmů ze zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství a z živností řemeslných
- 60 % z příjmů ze živnosti (s výjimkou řemeslných)
- 40 % z příjmů z jiného podnikání nebo jiné samostatné výdělečné činnosti
- 30 % z příjmů z pronájmu majetku zařazeného v obchodním majetku

Snížené sazby daně – některé daně je možné dělit do skupin, které se pak liší různou mírou zdanění. Ukázkovým příkladem je daň z přidané hodnoty, neboli DPH. Ta má dvě sazby zdanění - sazbu běžnou a sníženou. Do snížené sazby patří například potraviny, nealkoholické nápoje, vodné a stočné, knihy, ubytovací služby, vstupné na kulturní akce, léky aj. Základní sazbě pak podléhají všechny statky, které nejsou uvedené v Příloze č. 2 k zákonu č. 235/2004 Sb.

Vracení daně – tato forma daňové výhody se používá u nepřímých daní, a to zejména u těch daňových poplatníků, u kterých je daňové zatížení spotřební daní nežádoucí. Typickým příkladem je např. vracení daně z přidané hodnoty z nákupu osobního automobilu zdravotně postiženým osobám.

Možnost odpočtu uznatelných výdajů dříve, než jsou realizovány – daňovou úlevou nemusí být pouze přímé snížení daně, jak tomu je u již zmíněných úlev. Daňový poplatník ocení i možnost zaplatit daň v budoucnu a to ve formě tzv. odpisů. Příkladem je nyní nakoupený stroj, jehož náklady na pořízení daňový poplatník neuplatní ihned, ale uplatňuje je pomocí odpisů v průběhu dalších let.

3.3 Členění daňových úniků

Daňové úniky můžeme na základní skupiny:

- legální a nelegální
- drobné a závažné
- vnitrostátní a mezinárodní

Legální daňový únik

Legálním daňovým únikem jsou ty aktivity, které umožňují daňovému poplatníkovi zákonným způsobem zmenšit svou daňovou povinnost nebo se jí úplně vyhnout. Jako příklad si můžeme uvést využití daňových slev a výhod, výjimek, volby paušálního zdanění oproti skutečné daňové povinnosti nebo také vyhledání a následné využití mezer v zákonech a právních předpisech. Vše zmíněné spojuje nadřazený pojem Daňová optimalizace, která bude konkrétněji vysvětlena v dalších kapitolách.

Nelegální daňový únik

Za nelegální daňový únik je považována ta činnost, za kterou může být daňový poplatník postižen. Daňový únik jako takový není v současné legislativě definován. Je však obsažen v některých daňových trestných činech z. č. 40/2009, Trestního zákoníku (např. §240, §241 Sb.).

3.4 Dělení daňových úniků dle kritérií

Daňové úniky lze pro lepší orientaci rozdělit podle různých kritérií [4].

Kritérium daňové:

Podle tohoto kritéria je možné rozlišovat dva druhy daňových úniků - z neočištěného daňového základu a úniky ve stadiu odpočtů, srážek a úlev. Nejčastější je první ze zmíněných, spočívá ve snížení daňového základu prostřednictvím podhodnocením příjmů, zisku nebo obrátů, případně zvýšením daňově uznatelných nákladů.

Kritérium věcné:

Dle věcného hlediska rozdělujeme daňové úniky podle postupů krácení daně. Jsou to úniky pomocí zatajení předmětu daně, případně jeho částí, anebo pomocí navýšení daňově uznatelných nákladů. Rozlišujeme také delikty spáchané činnostmi (aktivní jednání, například provedení fiktivního zápisu do účetních knih), nebo naopak nečinnostmi (nezařazení určitého příjmu do daňového přiznání).

Kritérium pachatele:

Je důležité rozlišovat daňové úniky také podle toho, kdo se jich dopouští. Rozlišují se tak úniky fyzických a právnických osob.

Kvantitativní kritérium:

Kritérium rozlišuje daňové úniky páchané drobnými živnostníky (ty jsou nejrozšířenější) a staví proti nim tzv. průmyslové podvody, kterých se dopouštějí organizované skupiny.

3.5 Další dělení daňových úniků

Řemeslné úniky

Znaky řemeslných daňových úniků nespočívají ani tak v rozsahu daňového úniku nebo v jeho technickém provedení. Vyznačuje se tím, že pachatel daňového úniku je osamocen, nejedná tedy v žádné organizované skupině ani se s nikým nedomlouvá

Průmyslové úniky

Jejich podstata spočívá nutnosti projít daňovou kontrolou. Daňové kontroly spočívají v porovnání, zda účetní knihy odpovídají příslušným účetním dokladům. A právě v poskytování falešných účetních dokladů spočívá organizace průmyslových daňových úniků. Průběh průmyslového daňového úniku názorně zobrazuje obrázek č. 5.

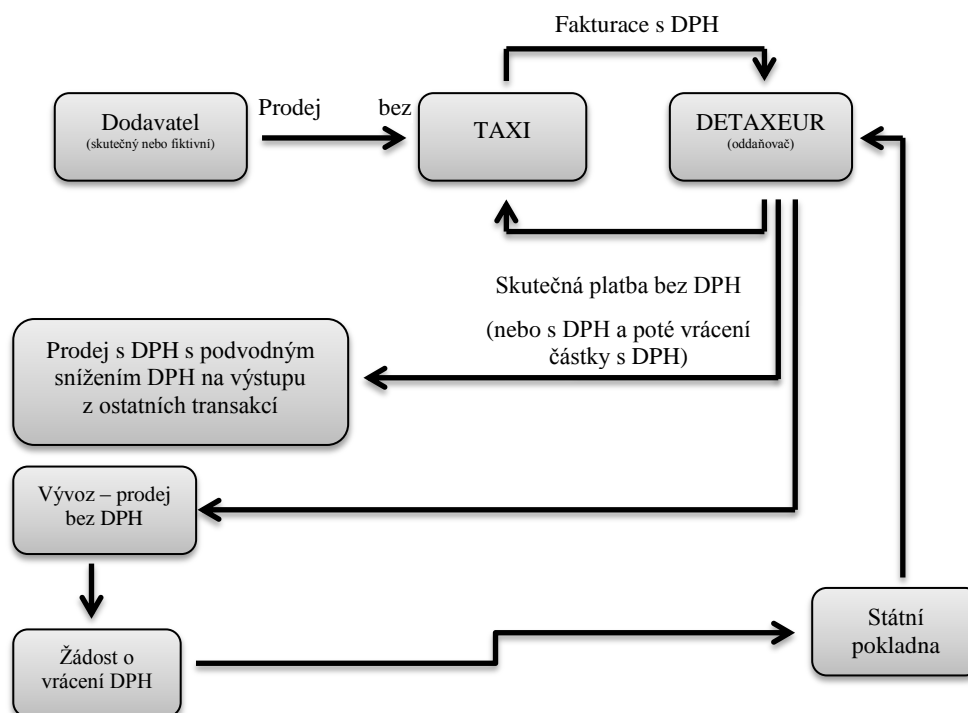
Mezinárodní daňové úniky

Pro uskutečnění mezinárodních daňových úniků využívají jejich pachatelé následujících metod:

Manipulace s transferovou cenou - převod zisku do země s nízkým daňovým zatížením pomocí manipulace s cenou operací prováděných mezi podniky ve skupině („transferovou cenou“), v překladu transfer pricing. Manipulace se provádí buď navýšením pořizovací ceny (při dovozu) nebo snížením prodejní ceny (při vývozu).

Manipulace s odměnami - nepřevedení zisku ze zahraničí do vlastní země

Daňové ráje – vzhledem k rozsahu tohoto pojmu bude podrobně rozebrán v dalších podkapitolách

Obrázek č. 5 - Schéma průmyslového podvodu

Zdroj: vlastní zpracování dle [4]

3.6 Příčiny vzniku daňových úniků

Existuje mnoho příčin vzniku daňových úniků, resp. každý pachatel daňového úniku má svůj důvod. Tyto příčiny můžeme rozdělit do několika podskupin.

Ekonomické faktory

Množství daňových úniků v ekonomice je přímo úměrný na vyspělosti a prosperitě státu. Pouze občan, který se cítí v nejistotě týkající se své ekonomické situace, vynakládá energii na vymýšlení „skulinek“ a cest k některým daňovým únikům, aby tuto situaci zlepšil.

Legislativní faktory

Podobně jako u ekonomických příčin je i kvalita a zároveň interpretace legislativních předpisů důležitá. Zde však platí nepřímá úměra – čím kvalitnější legislativa daného státu, tím je nižší možnost manévrování a hledání mezer v daňových zákonech. Daňový únik je nejen složitější, ale také snadněji odhalitelný.

Společensko – politické faktory

V tomto případě daňový únik vnímáme jako nesouhlas s daňovou politikou vlády. O tom, v jakém daňovém prostředí budou daňové subjekty fungovat, rozhodují demokratické volby. Daňová povinnost je jednou z hlavních otázek volebních preferencí.

Daňově – technické faktory

Daňově technickými příčinami máme na mysli především mechanismus zdanění, resp. způsob placení daní, u kterých si sám poplatník spočítá daňový základ, a tedy i samotnou výši zdanění pro účely daňového přiznání. V současné době jsou takovými daněmi v České republice například daň z nemovitosti a daň z příjmů. I přes to, že se jedná o rizikový způsob výběru daní, stále se vyplatí, vzhledem k vysokým administrativním nárokům na srážkový způsob výběru daní.

Faktory daňového zatížení

Tyto faktory úzce souvisejí s již zmíněnými daňově technickými a společensko politickými faktory, odvíjejí se od výšky daňového zatížení. Je však potřebná podrobnější analýza chování jednotlivých daňových subjektů při změnách daňového zatížení a provázanost s daňovými úniky.

Sociální a etické rizikové faktory

V zemích s vysokým počtem daňových úniků často sledujeme nedostatek tzv. „občanské uvědomělosti“. Občan je často demotivovaný, resp. motivovaný k daňovým únikům, protože vidí, že i přes to, že je mnoho daňových úniků odhalených, jen malé procento z nich je po zásluze potrestaných.

3.7 Měření daňových úniků

I přes to, že existuje celá řada nástrojů, jak změřit daňový únik, je nutné poznamenat, že žádná z nich není přesná. Důvod je jasný – poplatníci, kteří své daňové zatížení nelegálně ponížili, se k tomuto chování dobrovolně nepřiznají. Statistikům tedy nezbývá než daňové úniky odhadovat a, byť ne přesně, podávat určitou představu o rozsahu tohoto jevu. Je logické, že mezi jednotlivými odhady vznikají velké rozdíly. Martinez [4] dělí metody měření daňových úniků na aproximativní metody a na metody reprezentativního vzorku daňových poplatníků.

Aproximativní metody:

- spekulativní čísla - nejčastěji se s nimi setkáváme z úst politiků, jejich účelem není ani tak poskytnout relevantní informaci, jako spíš vyvolat reakci, kterou by bylo možné využít. V souvislosti s touto metodou je možné slyšet pojem „od oka“
- metodologické odhady - tyto odhady jsou prováděny prostřednictvím ekonomických a sociologických nástrojů.

Metody reprezentativního vzorku:

- hloubková daňová kontrola reprezentativního vzorku
- dotazníkové šetření u reprezentativního vzorku

3.8 Boj proti daňovým únikům

Daňové úniky zdaleka nejsou pouze záležitostí jednoho státu nebo území, je to problém mezinárodní. I proto se země sdružují a snaží se proti daňovým únikům bojovat spojenými silami. Evropská unie uvádí, že daňové úniky na jejím území se pohybují ve výši až 1 bilionu ročně. V následujících podkapitolách se zaměřím na boj proti daňovým únikům na úrovni vybraných států Evropské unie.

Belgie

Belgické království má ve svých právních předpisech zaneseno pravidlo proti daňovému úniku. Díky tomuto pravidlu má daňový úřad právo „Prohlédnout skrze umělé únikové činnosti daňových poplatníků a daňových poradců, jejichž účelem je snížit daň.“ Kromě toho s sebou toto pravidlo přináší i další výhody, například zjednodušení daňových předpisů. S prevencí jde v Belgii ruku v ruce potrestání pachatelů daňových poplatníků, kteří jsou odsuzováni k dlouhým nepodmíněným trestům.

Itálie

Itálie se řadí mezi země, které jsou nejvíc postižené aktivitami stínové ekonomiky. Kromě běžných daňových kontrol a trestání případně zjištěných daňových úniků (až 200 % nezaplacené daně), implementovala Itálie od poloviny 90. let postupně několik opatření. Jsou jimi například:

- Concordato fiscale (daňová dohoda) – jakási forma daňové amnestie za období 1988-1994. Princip této dohody spočívá v jakési domluvě mezi daňovým poplatníkem a daňovým úřadem ještě před tím, než je celá záležitost předána soudu.
- Opatření směřující ke snížení některých typů daňových úniků – opatření zaměřena zejména na systém daňových úniků u velkých korporací. Řadíme sem například aktualizace opatření daňových předpisů (ty reagují na nové typy daňových úniků). Stanovení přísnějších podmínek pro kvantifikaci daňově uznatelných nákladů podniků aj.)
- Posilování spolupráce mezi různými státními orgány a integrace kontrolní činnosti – podle italských zkušeností bylo zjištěno, že je velmi účelné propojit daňové kontroly s obdobnými kontrolami sociálního pojištění.

Německo

Jednou ze základních myšlenek, kterou se snaží náš západní soused podpořit, je zavedení uživatelsky přátelského zdanění. Jak již název napovídá, hlavním principem bylo postavit celý daňový systém a jeho agendu tak, aby poplatník, který se rozhodne daň platit, měl co nejnadhnější cestu a aby nebyl zbytečně odrazován zdlouhavými byrokratickými postupy. V rámci této myšlenky byla realizována celá řada opatření, např.:

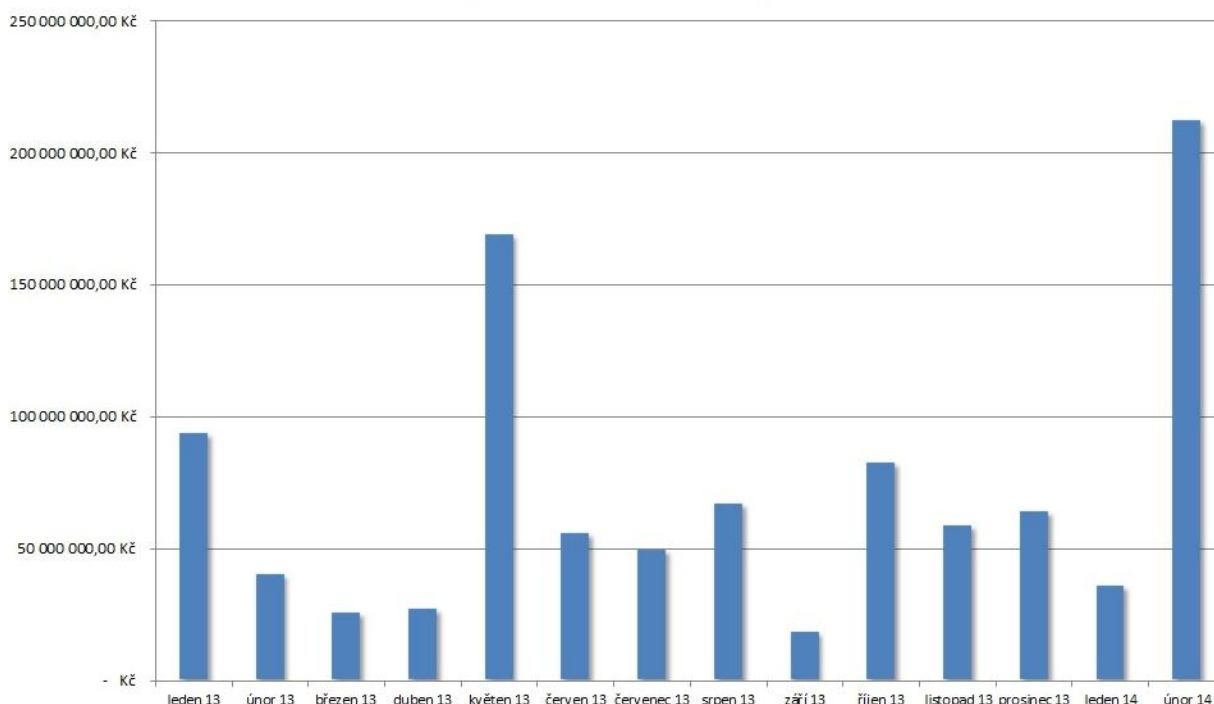
- Formulování daňových zákonů a nařízení srozumitelně tak, aby jim rozuměl i člověk s běžnou úrovní vzdělání
- Větší využívání informačních technologií
- Lepší poskytování informací daňovým poplatníkům ze strany daňových úřadů
- Snížení či úplně zrušení administrativních požadavků, které poplatníkům výrazně zvyšují administrativu a způsobují potíže při vedení účetnictví

Česká republika

Ministerstvo financí pod vedením ministra Babiše chystá v nejbližších letech zavést několik novinek, resp. opatření, jsou jimi například:[18]

- Zřízení centrálního registru bankovních účtů
- Zavedení elektronické evidence tržeb
- Rozšíření mechanismu přenesení daňové povinnosti
- Rozšíření institutu nespolehlivého plátce DPH
- Omezení paušálních výdajů pro podnikatele

V boji proti daňovým únikům v České republice je účinným nástrojem zejména institut zajišťovacích příkazů. Zajišťovací příkazy umožňují zajištění daňové povinnosti, využívají se tehdy, když existují oprávněné obavy o budoucí vymahatelnost daní. Pracovníci mají díky tomu možnost zasáhnout ještě před tím, než vůbec dojde k realizaci daňového úniku. Škody, které by potencionálně mohly vzniknout, jsou tak eliminovány.[15] Hodnotu zajištěného majetku ukazuje obrázek č. 6.

Obrázek č. 6 – Graf hodnot zajištěného majetku a finančních prostředků v jednotlivých měsících.

Zdroj: [15]

3.9 Daňové ráje

3.9.1 Definice daňového ráje

Co je daňový ráj? Jednotnou definici pojmu bychom opět hledali marně. Obecně však lze říci, že daňovým rájem je ta země, ve které je nulová nebo velmi nízká daňová sazba. Daňové ráje nabízejí daňové úlevy a jiné zvýhodnění podmínky pro podnikatele se sídlem v daném území.

Pro většinu zemí nebo území – daňových rájů – jsou typické tyto společné rysy: [9]

- ✓ jde obvykle o bývalé koloniální državy, zpravidla britské, jejichž právní řád vychází z anglického
- ✓ dobrá úroveň infrastruktury
- ✓ blízkost veřejného trhu
- ✓ specializace na určitou skupinu zákazníků, např. investiční fondy, lodní dopravce nebo registraci soukromých jachet
- ✓ jednoduchost zakládání podnikání a nízké zavádění poplatky
- ✓ vytvoření speciálních zákonů, podle nich se zakládají společnosti osvobozené od zdanění (International Business Companies Acts)

Daňové ráje, resp. země, které nabízejí podnikatelům podnikajícím na jejich území určité daňové zvýhodnění, by se daly snadno považovat za omyl, naneštěstí je opak pravdou. Země považované za daňové ráje vytvářejí tyto podmínky zcela záměrně, a to za účelem zisku do státní pokladny. Daňové zatížení z daně z příjmu sice není, nebo je minimální, existují zde však například poplatky za založení firmy v daňovém ráji. Vzhledem k tomu, že daňovými ráji jsou vesměs státy o malé rozloze, je, vzhledem k vysoké poptávce, tento poplatek více než dostačujícím příjmem státní pokladny.

3.9.2 Offshore a onshore finanční centra

Pojem offshore finanční centrum je současné době často připojován k pojmu daňový ráj jako jeho synonymum. Není to však správně. Rozdíl oproti daňovému úniku (daňové zvýhodnění je nestandardní – nízké nebo žádné) spatřujeme hlavně v tom, že za offshore centrum je považována ta země nebo území, která vedle daňového systému poskytuje další výhodné podmínky pro rozvoj podnikání na svém území. Těmito podmínkami jsou především: [18]

- ✓ Kvalitní bankovní systém
- ✓ Rozvinutá infrastruktura
- ✓ Kvalitní právní předpisy
- ✓ Spolehlivý soudní systém

Za onshore finanční centra jsou považovány ty země, které daňově zvýhodní např. pouze část svého území nebo určitou ekonomickou činnost. Co se daňových úniků týká, využívají se onshore centra zejména pro manipulace s transferovou cenou.

3.9.3 Další výhody daňových rájů

I přesto, že snížení daňového zatížení je nejvýznamnějším „táhlem“ daňových rájů, není zdaleka jediným. Mezi další výhody můžeme začlenit např.:

- ✓ Nižší úroveň administrativních povinností – podnikatel nemusí předkládat účetní výkazy, daňová přiznání aj., není zde nutnost auditu atd.
- ✓ Minimální kontrola ze strany úřadů
- ✓ Investiční úlevy
- ✓ Anonymita
- ✓ Daňové prázdniny
- ✓ Méně přísné požadavky na velikost základního kapitálu
- ✓ Širší škála daňově uznatelných nákladů
- ✓ Existence sítě smluv o zamezení dvojího zdanění

4 MOŽNÁ ŘEŠENÍ

Možnosti řešení eliminace výše popsaných problematik podle mého názoru vyplývají vždy z konkrétní příčiny vzniku tohoto problému. Otázka „jak odstranit stínovou ekonomiku“ není správná, účinnější by bylo ptát se „jak zabránit vzniku stínové ekonomiky“, tedy jak odstranit její příčiny. Tady si dovoluji rozdělit subjekty vystupující v rámci stínové ekonomiky podle toho, co je k tomu vede.

První kategorií jsou subjekty, které se na stínové ekonomice podílí z důvodu neznalosti a obav. Pochopit příslušné právní předpisy je pro ně natolik složité, že raději zvolí cestu „menšího odporu“ (z jejich pohledu). Řešení se přímo naskýtá – je nutné přizpůsobit právní předpisy, tak aby byly srozumitelné pro všechny ekonomické subjekty. Zmíněným přizpůsobením nemám na mysli pouze zjednodušení interpretace, ale i zjednodušením postupů atd. Podobné tendence jsme mohli sledovat například se zákonem č. 304/2009 Sb., jehož novela nabídla možnost odpočtu výdajů na dopravu motorovým vozidlem pomocí tzv. paušálního výdaje. Některým daňovým poplatníkům tak odpadla povinnost vést knihy jízd. Tento krok a obecně paušální výdaje vnímám jako prospěšné a výběr daně zjednodušující krok. I z toho důvodu jsem skeptická vůči plánovaným změnám, které k roku 2015 plánuje zavést Ministerstvo Financí České republiky, konkrétně jejich plány na omezení právě výdajových paušálů. Tento krok bude mít zásadní vliv zejména na fyzické osoby, které výdajové paušály aplikovaly, což by mohlo vést k jejich zpětnému posunu ke stínové ekonomice. Osobně bych zákonodárcům doporučila zaměřit se spíše na interpretaci a případné rozšíření nebo upřesnění § 7 odst. 7 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

Další skupinou subjektů vykonávající činnosti v rámci stínové ekonomiky, jsou ty, které za svým konáním sledují finanční úsporu. Empirická zkušenost udává, že se tak nejčastěji děje v oblasti stavebnictví a pohostinství. U subjektů, které svou účastí ve stínové ekonomice sledují zejména finanční úsporu, nevidím, kromě snižování celkové daňové a jiné finanční zátěže, žádné preventivní řešení. To se nabízí až v pozdější fázi, a to v podobě čtenějších finančních kontrol. Zajímavá data přináší analýza společnosti e-office Czech Republic s. r. o.⁶ podle jejichž propočtů vychází perioda finančních kontrol některých finančních úřadů jednou za více než sto let. Vyšší účelnosti těmto málo častým kontrolám mají napomáhat inteligentní systémy pro odhalování podvodů. Otázkou však zůstává, zda se tak opravdu děje. Skutečností však je, že ani „pohrůžka“ odhalování podvodů inteligentními systémy neodrazuje desítky

⁶ Dostupné na internetových stránkách <http://www.terrinvest.cz/e-office/analyza-cinnosti-financnich-uradu>

firem ročně, aby své sídlo přesunuly do velkých měst, kde je perioda finančních kontrol několikanásobně vyšší než v menších městech. Finanční úřady by se dle mého názoru neměly zaměřovat jen na velké podniky, ale pozornost by měly věnovat také malým řemeslníkům a živnostníkům, kde sice činnosti stínové ekonomiky neprobíhají ve velkém rozsahu, ale o to více zůstávají v ústraní.

Další otázkou u poplatníků, kteří se na stínové ekonomice podílejí je, „jak vysoké je daňové zatížení v České republice“. Podle různých srovnání daňového zatížení České republiky a Evropské unie je v užším slova smyslu možné říct, že samotné daňové zatížení je v České republice pod unijním průměrem. V širším pojetí, kdy mezi daně zařadíme i příspěvky na sociální a zdravotní politiku země (jsou daňového charakteru), se Česká republika dostává nad průměrné hodnoty. Odpovědi na položenou otázku jsou velice subjektivní, a přesto, že statistiky ukazují, že daňové zatížení v České republice není vysoké, jinak jej vnímají ekonomické subjekty. Důkaz o tom je možné sledovat ve výzkumech veřejného mínění apod. Ale proč ve společnosti přetrvává tento postoj? Úzce souvisí s poslední skupinou subjektů, které nechtějí odvádět peníze do státního rozpočtu, protože nedůvěřují jejich spravedlivé alokaci. Občané České republiky, potažmo právnické osoby se sídlem na jejím území cítí nedostatečnou podporu ze strany státu, případně její nespravedlivé rozdělování. Jako navrhované řešení bych zmínila například úpravu systému vyplácení dávek v nezaměstnanosti spoluobčanům, kteří prokazatelně neprojevují zájem o navázání pracovního procesu. Naopak bych podpořila znovu zavedení, resp. uvolnění pravidel pro obdržení porodného. Současně bych však jeho výši snížila. Obchodní společnosti – právnické osoby opakovaně poukazují na oblasti, ve kterých není možné získat finanční podporu státu, i když se týkají věcí veřejných (např. údržba parků ve vlastnictví a.s.). V neposlední řadě jsou důvodem k nespokojenosti ekonomických subjektů také nadměrná ohodnocení politických představitelů. Opakovaně se ukazuje, že zmíněný důvod je u velké skupiny daňových subjektů pro „neplacení daní“ zcela zásadní. Určité restrikce v platech politiků by celkovému klimatu ve společnosti prospěly, a to jak finančně, tak i morálně. Cílem českých politiků by mělo být nastavení společenského klimatu ve smyslu „platit daně je smysluplné a potřebné“, jako tomu je hlavně v severských státech Evropy. Ze současné situace je to však běh na dlouhou trať.

Důležitou otázkou při hledání různých řešení problémů stínové ekonomiky a jejich implementaci je efektivita výběru daní. Problematiku můžeme chápat v širším slova smyslu jako únik daní, viz problematika daňových rájů. V užším slova smyslu pak znamená, že se vždy musíme zamýšlet nad náklady, které výběr daní přináší a porovnávat je s vlastní částkou

vybrané daně. Obě pojetí mě jednoznačně vedou k tomu, že těžiště řešení musí spočívat ve zjednodušení a transparentnosti systému.

ZÁVĚR

Předchozí kapitoly této bakalářské práce podaly ucelený popis problematiky stínové ekonomiky a některých jejích součástí. Během zpracování bakalářské práce jsem se setkala s problémem v podobě nejednoznačného výkladu některých pojmů stínové ekonomiky. Tento fakt přisuzuji poměrně krátké době, po kterou se čeští, potažmo slovenští autoři této problematice mohou věnovat.

Nabízí se zopakovat, že stínová ekonomika je rozsáhlým ekonomickým problémem. I přesto, že mnozí ekonomové ve stínové ekonomice sledují i určité pozitivní dopady, a to zejména jako určitá sociální jistota v dobách hospodářské krize, osobně se připojují k těm, kteří stínovou ekonomiku a její dopady na ekonomickou situaci dané země vnímají především negativně.

Jak vyplývá z analýzy problematiky uvedené v předchozích kapitolách, poměr stínové ekonomiky k HDP v průběhu posledních několika let mírně klesá. Otázkou však je, zda je tento pokles dostatečně rychlý. Vzhledem k faktu, že stínová ekonomika je jednou z příčin snižování příjmů státního rozpočtu, domnívám se, že by politické špičky měly boji proti ní věnovat více úsilí, a to ať již hovořím o stínové ekonomice jako celku nebo například „jen“ o daňových únicích, korupci nebo třeba práci na černo. Ovšem víc než důsledky stínové ekonomiky (odliv peněz ze státního rozpočtu) by se představitelé státu měli zaměřit na otázku „Proč?“, resp. co občany vede k tomu, aby se podíleli na činnosti neformální ekonomiky. Domnívám se, že není dobré sledovat pouze případný finanční zisk ekonomických subjektů. Naopak by bylo dobré zaměřit se na stínovou ekonomiku jako na důsledek a projev nespokojenosti s vnitřním uspořádáním státu. Z tohoto pohledu je pak nutné hledat kompromisy či určité ústupky a společné cesty státu a jednotlivých ekonomických subjektů.

Problematika stínové ekonomiky, potažmo korupce či daňových úniků, je dlouhodobě závažným problémem nejen naší ekonomiky. Vlády jednotlivých států se proti ní snaží dlouhodobě bojovat. Je nutné mít na paměti, že případná opatření proti stínové ekonomice musí být zaváděna s ohledem na efektivitu výběru daní.

POUŽITÁ LITERATURA

Knižní zdroje:

- [1] ČURDA, P. Úrokové sazby, šedá ekonomika a daně. Bankovníctví. Praha: Economía, a.s. ISSN 1212-4273.
- [2] FASSMANN, M. Stínová ekonomika a práce na černo. [Praha: Sondy], 2007. ISBN 978-808-6846-217.
- [3] FASSMANN, M. Stínová ekonomika I.: (úvod do studia). Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2000, 93 s. ISBN 80-239-2773-6.
- [4] FASSMANN, M. Stínová ekonomika II: (stínová ekonomika v České republice). [Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky], 2003, 80 s. Studie (Národohospodářský ústav Josefa Hlávky). ISBN 80-867-2904-4.
- [5] FRYŠTÁK, M. Hospodářská kriminalita z pohledu teorie a praxe. Vyd. 1. Překlad Pavel Bakič. Ostrava: Key Publishing, 2007, 205 s. Track, sv. 21. ISBN 978-80-87071-18-2.
- [6] CHMELÍK, J. a kolektiv, Pozornost, úplatek a korupce, Linde Praha, a. s., 2003.
- [7] MARTINEZ, Jean-Claude. Daňový únik. 1. vyd. Praha: HZ, 1995. ISBN 80-901-9183-5.
- [8] MINGIONE E., MAGATTI M. and Col. The informal sector, Report to the European's Commission's, October 1994 in Social Europe Supplement 3/95
- [9] ŠIROKÝ, J. Daňové teorie: s praktickou aplikací. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 229. ISBN 80-7179-413-9.

Internetové zdroje:

- [10] Co je korupce. In: Policie České republiky [online]. 2010 [cit. 2012-12-16]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/stop-korupci.aspx>
- [11] Definice korupce. In: *Nadační fond proti korupci* [online]. 2012 [cit. 2012-12-16]. Dostupné z: <http://www.nfpk.cz/cz/definice-korupce>

- [12] ENSTE, D. H. The Shadow Economz and Institutional Change in Transition Countries. Institut der deutschen Wirtschaft, Köln. [online]. 2003 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <http://www.csd.bg/fileSrc.php?id=10415>
- [13] In the shadows: The informal economy is neither small nor benign. In: The Economist [online]. London: Economist Newspaper Ltd., 2004 [cit. 2014-02-22]. Dostupné z: http://www.economist.com/node/2766310?story_id=2766310
- [14] JAREŠ, M. Výzkumná studie: Daňové úlevy v České republice. Ministerstvo financí [online]. 2010 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/assets/en/media/Tax-expenditures-in-the-Czech-Republic.pdf>
- [15] JEŽKOVÁ, J. Vytrvalý boj s daňovými úniky na DPH. Finanční správa [online]. 2014 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: <http://www.financnisprava.cz/cs/financni-sprava/pro-media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2014/vytrvaly-boj-s-danovymi-uniky-na-dph-4865>
- [16] KOPECKÁ, Vladimíra. Stínová ekonomika v socialismu a tržní ekonomice. Pardubice, 2008. Dostupné z: https://dspace.upce.cz/bitstream/10195/29296/1/KopeckaV_Stinova%20ekonomika_MB_2008.pdf. Diplomová práce. Univerzita Pardubice.
- [17] Korupce v ČR: Metodická příručka pro pedagogy středních škol. In: KLIMEŠOVÁ, Magdaléna. Respekt institut [online]. 2012 [cit. 2012-12-16]. Dostupné z: <http://www.respektinstitut.cz/wp-content/uploads/2012/07/Metodika-o-korupci-Respekt-institut.pdf>
- [18] MORÁVEK, D. Babišovy daňové plány odhaleny. Chce omezit výdajové paušály a opět odložit JIM. Podnikatel.cz [online]. 2014 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: <http://www.podnikatel.cz/clanky/babisovy-danove-plany-odhaleny-chce-omezit-vydajove-pausaly-a-opet-odlozit-jim/>
- [19] Offshore. Sagit [online]. 2004 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=74&typ=r&levelid=DA_248.HTM
- [20] Osoby osvobozené od uplatňování daně. Sagit [online]. 2014 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=74&typ=r&levelid=da_265a.htm
- [21] Příjmy osvobozené od daně. Měsíc.cz [online]. 2014 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <http://www.mesec.cz/dane/dan-z-prijmu/pruvodce/prijmy-osvobozene-od-dane/>

- [22] SCHNEIDER, F. Size and Measurement of the Informal Economy in 110 Countries Around the World, World Bank 2002. Dostupné z: http://www.relooney.info/SI_Expeditionary/Shadow-Economy_13.pdf
- [23] SCHNEIDER, F. Shadow Economies and Corruption All Over the World: New Estimates for 145 Countries. 2007 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: http://www.economics-ejournal.org/economics/journalarticles/2007-9/version_1
- [24] SCHNEIDER, F. A.T. KEARNEY. The Shadow Economy in Europe, 2013. 2013. Dostupné z: http://www.visaeurope.com/en/about_us/industry_insights.aspx
- [25] Slevy na dani. *Měšec.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <http://www.mesec.cz/dane/dan-z-prijmu/pruvodce/slevy-na-dani/>